

KLAGANDE

[REDACTED]

Ombud: Lovisa Löfstrand
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Socialnämnden i Falkenbergs kommun
311 80 Falkenberg

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten i Göteborgs dom den 27 januari 2016 i mål nr 7105-15, se bilaga A

SAKEN

Personlig assistans

KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE

Med ändring av socialnämndens beslut om förhandsbesked och förvaltningsrättens dom beslutar kammarrätten att [REDACTED] [REDACTED] har rätt till ytterligare ekonomiskt stöd till personlig assistent för tillsyn under all vaken tid som inte infaller under dygnsvilan. Detta gäller till den del behovet inte tillgodoses på annat sätt. Det ankommer på socialnämnden att beräkna det tillkommande ekonomiska stödet.

Kammarrätten avslår överklagandet i övrigt.

YRKANDEN M.M.

████████████████████ yrkar att han ska beviljas personlig assistans i ansökt omfattning eller i den omfattning som kammarrätten finner skälig. Han anför följande. Han är i behov av aktiv tillsyn/tillsyn all vaken tid då han är impulsstyrd, utagerande, saknar faroinsikt, har dagliga aggressionsutbrott samt saknar förmåga att förstå konsekvenserna av sina handlingar. Förvaltningsrätten verkar ha utgått från att eftersom han har hushållsgemenskap med resten av sin familj har han inte behov av tillsyn utöver vad han beviljats. Att han bor tillsammans med sina föräldrar kan inte ha någon betydelse för bedömningen av hans tillsynsbehov. Förvaltningsrättens dom innebär att ansvaret för tillsynen av honom läggs över på hans föräldrar för tid han inte beviljats personlig assistent. Det är inte rimligt att lägga över ett ansvar för tillsynen av honom på föräldrarna då han är 21 år.

Den tid som han beviljats för att uträtta ärenden, gå på vårdbesök och ha fritidsaktiviteter är så begränsad att han knappast hinner göra något under den tid han har personlig assistans. Han kan inte på egen hand utöva några fritidsaktiviteter.

Socialnämnden anser att överklagandet ska avslås.

SKÄLEN FÖR KAMMARRÄTTENS AVGÖRANDE*Rättslig reglering*

Utöver de bestämmelser som förvaltningsrätten redogjort för framgår av 16 § första stycket lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS, att en kommun ansvarar enligt lagen gentemot dem som är bosatta i kommunen. Av andra stycket framgår bl.a. att om en person som omfattas av lagens personkrets önskar flytta till en annan kommun, ska den kommunen på ansökan av den enskilde meddela förhandsbesked om rätten till insatser enligt 9 §. Förhandsbeskedet gäller

under sex månader räknat från den dag då insatserna blir tillgängliga för den enskilde.

Utredningen

██████████ tillhör personkretsen enligt 1 § LSS och var av Göteborgs kommun beviljad personlig assistent enligt LSS med 32 timmar per vecka. Med anledning av att han och hans familj avsåg att flytta från Göteborgs kommun till Falkenbergs kommun ansökte han hos socialnämnden i sist nämnda kommun om förhandbesked enligt LSS, bl.a. om ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för personlig assistent all vaken tid dagtid. Socialnämnden beviljade honom ekonomiskt stöd till kostnader för personlig assistent för 30,7 timmar per vecka.

Kammarrättens bedömning

Det är ostridigt att ██████████ är i behov av tillsyn. Utredningen ger inte stöd för att tillsynsbehovet är av övervakande karaktär och förutsätter ingående kunskaper om honom. Det är därför inte att betrakta som ett grundläggande behov utan i stället ett s.k. övrigt behov.

██████████ har, enligt den medicinska utredningen, bl.a. autism, måttlig utvecklingsstörning, ADHD av kombinerad typ, motoriska svårigheter och talproblem.

I ett intyg den 23 maj 2014 från specialistläkaren ██████████ vid Psykiatrimottagningen Gamlestaden, Sahlgrenska Universitetssjukhuset, anges att han därutöver har tvångsproblematik och en ångestbenägenhet samt är röststyrd. I intyget anges vidare att han saknar konsekvenstänkande och kräver ständig tillsyn för att inte tillfoga sig själv eller någon annan skada.

Av ett intyg från april 2015 utfärdat av kuratorn ██████████ vid Göteborgs kommuns utbildningsförvaltning anges att personal alltid följer ██████████

██████████ under skoldagen. Av utredningen i övrigt framgår att han till följd av sina funktionsnedsättningar har frekventa aggressionsutbrott, är impulsstyrd, saknar insikt i vad som är farligt och även har svårigheter att tolka och förstå sin omgivning.

Med hänsyn till vad som är känt om ██████████ funktionsnedsättningar och det behov av stöd och hjälp som de medför anser kammarrätten att han, i vart fall under den tid som är aktuell i målet, har behov av ständig tillsyn av en annan person under all vaken tid. Han har därför rätt till personlig assistent för den tillsynen till den del behovet inte tillgodoses på annat sätt, t.ex. genom beviljad personlig assistans dagtid för andra behov, daglig verksamhet eller korttidsvistelse. Det ankommer på socialnämnden att fastställa det tillkommande ekonomiska stödet för kostnader för personlig assistent som kammarrättens dom innebär.

Vad gäller ██████████ övriga behov av hjälp gör kammarrätten inte någon annan bedömning än förvaltningsrätten.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B (formulär 4).

Ewa Hagard Linander

Henrik Brüsin
referent

Bengt Garnegård

/Maria Rydell

**FÖRVALTNINGSRÄTTEN
I GÖTEBORG**

Avd. 3

DOM
2016-01-27
Meddelad i
GöteborgMål nr
7105-15**KLAGANDE**

[REDACTED]

Ombud: Lovisa Lövstrand
Humana Assistans AB
Box 184
701 43 Örebro

MOTPART

Socialnämnden i Falkenbergs kommun
311 80 Falkenberg

ÖVERKLAGAT BESLUT

Socialnämndens i Falkenbergs kommun beslut den 10 juni 2015

SAKEN

Personlig assistans samt korttidsvistelse utanför det egna hemmet enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, förkortad LSS

FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Förvaltningsrätten avslår överklagandet.

Dok.Id 383404

Postadress
Box 53197
400 15 Göteborg**Besöksadress**
Sten Sturegatan 14**Telefon**
031 - 732 70 00
E-post: forvaltningsrattenigoteborg@dom.se
www.forvaltningsrattenigoteborg.domstol.se**Telefax**
031 - 711 78 59**Expeditionstid**
måndag – fredag
08:00-16:00

BAKGRUND

Socialnämnden i Falkenbergs kommun (nämnden) avslag delvis [REDACTED] [REDACTED] ansökan om förhandsbesked för korttidsvistelse och ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans. Han beviljades korttidsvistelse i Falkenbergs kommun med två dygn i månaden samt en sammanhängande period av sju dygn per år. Han hade ansökt om specifikt en helg per månad och en sammanhängande period av 14 dygn under sommaren per år samt att insatsen skulle verkställas på Ågrenska i Göteborg. Ekonomiskt stöd till skäliga kostnader för personlig assistans beviljades med 30,7 timmar per vecka. Han hade ansökt om personlig assistans för all vaken tid under dagen samt väntetid och viss aktiv tid på natten.

YRKANDEN M.M.

[REDACTED] yrkar att förvaltningsrätten bifaller överklagan och beviljar honom personlig assistans i ansökt omfattning eller i den omfattning som förvaltningsrätten finner skälig. Han yrkar även att han ska beviljas korttidsvistelse utanför hemmet i ansökt omfattning samt att det ska verkställas i Göteborgs kommun. Till stöd för sin talan anför han i huvudsak följande.

Han har vistats på Ågrenska korttidsboende i Göteborg sedan han var 6-7 år gammal och han känner därför en trygghet där. Han kommer inom ett par år troligtvis flytta till en bostad med särskild service och han önskar därför att få vara kvar på Ågrenska till dess för att undvika onödiga förändringar. Vidare har han inarbetade rutiner på Ågrenska som fungerar mycket bra. Korttidsboendet i Falkenberg kan inte erbjuda samma kontinuitet när det gäller personal och övriga brukare.

De skälighetsbedömningar angående personlig assistans som kommunen har vidtagit medför att redogörelsen av hjälpbehovet blir missvisande.

Bedömningen bör göras utifrån den enskildes förutsättningar och inte med utgångspunkt i kommunenes uppskattningar.

Under ordinarie toalettbesök behöver han hjälp men det händer även att han inte hinner till toaletten och andra incidenter som gör att det tar längre tid och han kan behöva duscha efteråt. Kommunen borde även ha beaktat den tid mellan de aktiva insatserna i duschen och vid toalettbesöken och inte bara aktiv tid. Ungefär en gång per år blir han magsjuk och klarar då inte något moment själv utan behöver mycket hjälp både dag och natt.

Gällande måltider så stämmer det inte att han endast behöver hjälp med motivering utan han behöver också handgriplig hjälp. Hjälpen vid måltider ska räknas som ett grundläggande behov.

För att kommunicera med honom krävs god kännedom om hans funktionsnedsättning, hans sätt att kommunicera och om honom själv. Situationer kan bli direkt livsfarliga för honom då han inte kan kommunicera med andra obehindrat. Om förvaltningsrätten inte anser att han har ett grundläggande hjälpbehov med kommunikation så har han i vart fall ett övrigt behov. Av läkarintyg framgår att han har svårt att kommunicera med andra än den närmaste familjen. Då han är hyperaktiv och impulsstyrd löper han risk att skada sig själv och andra om han lämnas utan aktiv tillsyn. Han har heller inget konsekvenstänkande och saknar faroinsikt. Detta stöds av läkarintyg. Vidare får han ofta aggressionsutbrott och behöver hjälp att både bryta och förebygga dessa.

Ledsagning 5,79 timmar per vecka är inte tillräckligt för att han ska kunna vistas ute och utföra aktiviteter i samma utsträckning som andra 21-åringar. Han kan inte under några omständigheter vistas ute själv.

Kommunen tycks ha missuppfattat hjälpbehovet ”tillsyn som ett övrigt hjälpbehov” eftersom de anger att det ska krävas att behovet är av övervakande karaktär för att beviljas tillsyn all vaken tid. Detta gäller dock endast om behovet ska ses som ett grundläggande behov. Det yrkas i första hand på att tillsynen ska ses som ett grundläggande hjälpbehov och i andra hand på att det ska ses som ett övrigt hjälpbehov. Vidare är det anmärkningsvärt att kommunen beviljar tillsyn två timmar per dag då tillsynsbehovet föreligger all den vakna tiden. Det går inte att ge tillsyn i form av punktinsatser. Eftersom han har rätt till personlig assistans ska även behov av tillsyn som inte är att se som aktiv tillsyn beaktas.

Nämnden anser att överklagandet ska avslås och anför i huvudsak följande.

██████████ har möjlighet att söka korttidsvistelse ytterligare dygn per månad om han eller hans anhöriga har ett större behov av miljöombyte eller avlastning. Personalen på korttidsverksamheten i Falkenberg har den kompetens och erfarenhet som krävs för att ██████████ ska få sina behov tillgodosedda. Beslutet om när korttidsvistelsen ska verkställas är en verkställighetsfråga och omfattas inte av beslutet där själva rätten till insatsen framgår. Lagen ger heller ingen rätt till den enskilde att peka ut ett särskilt boende där korttidsvistelsen ska ske.

Rätten till personlig assistans medför inte per automatik att ██████████ ██████████ har ett hjälpbehov av sådan karaktär att han är berättigad personlig assistans all vaken tid. Då det inte framkommer att han inte kan lämnas utan uppsikt någon del under dagen anses inte rätt till tillsyn föreligga under all vaken tid. Assistansberättigad tid beräknas för den tid det tar att utföra de faktiska hjälpmomenten och inte för tid däremellan som rör sig om schemaläggning för assistenter. Viss tid för tillsyn och aktiveringsinsatser godtas men behovet föreligger inte all tid. Vidare utförs aktiveringstid ofta i samband med ett annat hjälpmoment.

██████████ behöver inte sådan hjälp med kommunikation att han anses uppfylla kriterierna för grundläggande behov. Han har ett språk och kan prata men vill ha hjälp att tolka och motivera kontakt med andra.

SKÅLEN FÖR FÖRVALTNINGSRÄTTENS AVGÖRANDE

Tillämpliga bestämmelser m.m.

Personer som anges i 1 § har rätt till insatser i form av särskilt stöd och service enligt bland annat 9 § 2, om de behöver sådan hjälp i sin livsföring och om deras behov inte tillgodoses på annat sätt. Den enskilde ska genom insatserna tillförsäkras goda levnadsvillkor. Insatserna ska vara varaktiga och samordnade. De ska anpassas till mottagarens individuella behov samt utformas så att de är lätt tillgängliga för de personer som behöver dem och stärker deras förmåga att leva ett självständigt liv (7 § LSS).

En insats för särskilt stöd och service är biträde av personlig assistent eller ekonomiskt stöd till skäligen kostnader för sådan assistans, till den delen behovet av stöd inte täcks av beviljade assistanstimmar enligt 51 kap. socialförsäkringsbalken (9 § 2 LSS).

Med personlig assistans enligt 9 § 2 avses personligt utformat stöd som ges av ett begränsat antal personer åt den som på grund av stora och varaktiga funktionshinder behöver hjälp med sin personliga hygien, måltider, att klä av och på sig, att kommunicera med andra eller annan hjälp som förutsätter ingående kunskaper om den funktionshindrade (grundläggande behov). Den som har behov av assistans för sina grundläggande behov har även rätt till insats enligt 9 § 2 för andra personliga behov om behoven inte tillgodoses på annat sätt (9 a § första och andra styckena LSS).

I förarbeten till LSS uttalas bl.a. följande (prop. 1992/93:159 s. 64 och 175). Personlig assistans ska vara förbehållen krävande eller i olika avseenden komplicerade situationer, i regel av mycket personlig karaktär. Avgörande bör vara att den enskilde behöver personlig hjälp för att klara sin hygien, för att klä sig och klä av sig, för att inta måltider eller för att kommunicera med andra. Något krav på att stödbehovet ska ha en viss tidsmässig omfattning finns inte. Dock har tidsfaktorn självfallet betydelse. Ju större stödbehov i tid som föreligger desto mer talar omständigheterna för att rätt till assistent finns.

En annan insats för särskilt stöd och service är korttidsvistelse utanför det egna hemmet (9 § 6 LSS).

Av förarbetena (prop. 1992/93:159 s. 77 och 178) framgår bl.a. följande. Genom korttidsvistelse ska anhöriga kunna ges avlösning och utrymme för avkoppling. För den funktionshindrade personen kan korttidsvistelsen både tillgodose behov av miljöombyte och rekreation och ge möjlighet till personlig utveckling.

Utredningen i målet

Av läkarintyg utfärdat den 15 oktober 2014 av överläkare [REDACTED] framgår att [REDACTED] har en kronisk undervikt relaterad till ätsvårigheter. Han har svårigheter att tugga och svälja och upplever illamående. Vid måltider behöver han handgripligen hjälp att planera, tillaga, servera, dela och föra mat och dryck till munnen. När han inte har tillgång till aktivt personligt stöd får han inte i sig den näring som han behöver.

Läkaren [REDACTED] har utfärdat ett läkarintyg den 23 maj 2014 där följande framgår. [REDACTED] har svårigheter med att

viljemässigt styra rörelser med tunga och läppar vilket försvårar hans tillvaro på ett betydande sätt. Han tar vidare i stort sett inga egna initiativ i vardagen till saker som är livsviktiga för honom och han saknar konsekvenstänkande och kräver en ständig tillsyn för att inte tillfoga sig själv eller annan person skada.

Av nämndens utredning framgår att [REDACTED] mamma har uppgett att han ser ätandet som ett nödvändigt ont. Han stressar när han äter och kastar i sig maten. Han behöver någon vid sin sida under hela matmomentet. Äter han tillsammans med andra fokuserar han mycket på dem och får inte i sig tillräckligt med mat. Han kan själv dela den mesta maten men inte kött. Han lägger upp sin mat själv, men behöver muntlig hjälp för att veta om det blir en lagom portion. När han är i en grupp på skolan eller på praktik så fungerar det bättre med matsituationerna eftersom han anstränger sig lite extra då.

Sammantaget har parterna följande inställning till de grundläggande behoven per vecka.

Behovsområde	Yrkad tid	Beviljad tid
Dusch	Ej specificerat	2,08 timmar
Personlig hygien	5,75 timmar	3,25 timmar
Toalett	2,75 timmar	1,17 timmar
På- och avklädning	1,17 timmar	0,58 timmar
Måltider	Ej specificerat	0 timmar
Natt	0,3 – 2 timmar	0 timmar
Tillsyn	Ej specificerat	0 timmar
Kommunikation	Ej specificerat	0 timmar

Nämnden har utöver de grundläggande behoven beviljat 23,6 timmar för övriga behov.

Förvaltningsrättens bedömning

Det är ostridigt i målet att [REDACTED] tillhör personkretsen enligt 1 § 1 LSS. Frågan i målet är i vilken omfattning han har rätt till skälig ersättning för personlig assistans samt korttidsvistelse utanför det egna hemmet.

Korttidsvistelse

[REDACTED] är beviljad korttidsvistelse men inte i enlighet med sin ansökan. Högsta förvaltningsdomstolen har avgjort ett liknande mål angående huruvida det ska specificeras i beslutet om korttidsvistelsen ska äga rum över helgen eller inte. Det fastslogs att det är mindre lämpligt att i beslut lägga fast hur många dagar i följd som korttidsvistelse ska vara med tanke på den flexibilitet som såväl hänsyn till den enskildes och de anhörigas önskemål kräver. I samma dom uttalar Högsta förvaltningsdomstolen att vad domstolen har att ta ställning till är om den enskilde tillförsäkras goda levnadsvillkor och om de anhöriga bereds avlösning i omvårdnadsarbetet genom den beviljade insatsen (se RÅ 2007 ref. 62 I).

[REDACTED] är beviljad korttidsvistelse med två dygn per månad i Falkenbergs kommun. Utöver dessa har han sju sammanhängande dygn per år. Förvaltningsrätten bedömer att han tillförsäkras goda levnadsvillkor genom den beviljade insatsen. Det är inte visat att det skulle påverka honom så pass negativt att byta boende för korttidsvistelsen att det skulle finnas skäl att bevilja honom vistelse i en annan kommun än i den som beviljar insatsen och det är heller inte visat att boendet i Falkenbergs

kommun inte skulle kunna svara upp mot [REDACTED] behov.

Det noteras även att kommunen upplyst om möjligheten att ansöka om ytterligare dygn per månad om han eller hans anhöriga skulle vara i behov av ytterligare miljöombyte respektive avlastning.

Personlig assistans

Utredningen är något tvetydig när det gäller [REDACTED] behov av stöd vid måltider. Förvaltningsrätten bedömer att han i huvudsak är i behov av motiverande och aktiverande insatser som inte kan ge rätt till personlig assistans (jfr Högsta Förvaltningsdomstolens avgörande RÅ 2003 ref. 33). Behovet av att få maten delad och fördelad i lagom stora tuggor är enligt förvaltningsrättens mening inte ett privat och känsligt behov som rör den personliga integriteten varför det inte kan beräknas som grundläggande behov (jfr RÅ 2009 ref. 57). Han har således inget grundläggande behov av stöd vid måltider. Nämnden har beviljat honom 1,5 timmar i form av övrigt behov vilket förvaltningsrätten finner rimligt.

[REDACTED] kan kommunicera verbalt men han har svårt att göra sig förstådd med personer som inte känner honom väl. Han själv har även svårt att tolka indirekta budskap. Detta räcker dock inte för att hans behov av kommunikation ska anses som ett grundläggande behov. Det hjälpbehov han har gällande kommunikation kan tillgodoses i samband med att andra insatser utförs.

Det är ostridigt i målet att han har aggressionsutbrott som förekommer frekvent, att han är impulsstyrd och att han saknar insikt om vad som är farligt. Förvaltningsrätten bedömer dock att det inte krävs särskild individkunskap om [REDACTED] för att lugna honom och ge honom den tillsynen han behöver. Samtliga situationer som han befinner sig i är vidare inte sådana att han tenderar att få utbrott och det finns tillfällen

när han klarar sig utan tillsyn. Tillsyn behövs därför inte all vaken tid. Nämnden har bedömt att han har behov av tillsyn 14 timmar i veckan. Mot bakgrund av att något självständigt behov av tillsyn inte finns när han får någon annan insats samt att han har hushållsgemenskap med sin familj tillgodoses hans behov av tillsyn genom de beviljade timmarna.

██████████ har behov av hjälp när han ska använda toaletten. Utredningen visar att han behöver aktiv hjälp när han har tömt tarmen men att han klarar momenten själv om han bara kissat. Förvaltningsrätten bedömer att den tid som han har beviljats för detta, 1,17 timmar i veckan, är tillräckligt för att tillgodose hans behov. Det händer ungefär två gånger i veckan att han inte hinner till toaletten i tid och han behöver då duscha. Han behöver även viss hjälp vid den dagliga duschen. Total tid för dusch är beviljad med 2,08 timmar per vecka. Förvaltningsrätten bedömer att tiden är tillräcklig för att hans behov av både toalett och dusch ska tillgodoses.

Utredningen visar att han kan klä på och av sig själv till viss del. Han behöver hjälp med dragkedjor, knappar, strumpor och att knyta skor. Den beviljade tiden, 0,58 timmar per vecka, är tillräcklig för att hans behov ska tillgodoses.

Den ledsagning som nämnden har beviljat honom om 5,78 timmar per vecka kan användas till fritidsaktiviteter utöver korttidsboendet och den dagliga verksamheten. ██████████ behov är därigenom tillgodosedda.

Nattetid har yrkats att han är i behov av hjälp för att lugnas om han skulle vakna men även med toalettbesök. De behoven som han har nattetid tillgodoses genom beviljade insatser för toalett och tillsyn. Några ytterligare insatser som gäller specifikt nattetid krävs inte för att tillgodose hans behov.

██████████ är i behov av aktiv hjälp med sin personliga hygien. Vissa delar klarar han delvis själv så som att borsta tänderna men någon måste hjälpa honom att slutföra momentet. Nämndens beviljade 3,25 timmar per vecka är tillräckligt för att hans behov ska tillgodoses.

Sammantaget bedömer förvaltningsrätten att ██████████ behov är tillgodosedda genom de beviljade insatserna och överklagandet ska därför avslås.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 1 (DV 3109/1 B)

Susanne Nilsson
Rådman

I avgörandet har även nämndemännen Georgios Papastefanou, Bengt Åkerblom och Delco Trajkov deltagit.

Föredragande i målet har varit förvaltningsrättsnotarien Erik Andersson.

HUR MAN ÖVERKLAGAR - PRÖVNINGSTILLSTÅND

Den som vill överklaga förvaltningsrättens beslut ska skriva till Kammarrätten i Göteborg.

Skrivelsen ska dock skickas eller lämnas till förvaltningsrätten.

För att kammarrätten ska kunna ta upp Ert överklagande måste Er skrivelse ha kommit in till förvaltningsrätten **inom tre veckor** från den dag då Ni fick del av domen/beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Om sista dagen för överklagande infaller på lördag, söndag eller helgdag, midsommarafton, julafton eller nyårsafton räcker det att besvärshandlingen kommer in nästa vardag.

Om klaganden är en part som företräder det allmänna, ska överklagandet alltid ha kommit in inom tre veckor från den dag beslut meddelades.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i kammarrätten fordras att **prövningstillstånd** meddelas. Kammarrätten lämnar prövningstillstånd om

1. det finns anledning att betvivla riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
2. det inte utan att sådant tillstånd meddelas går att bedöma riktigheten av det slut som förvaltningsrätten har kommit till,
3. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av högre rätt, eller
4. det annars finns synnerliga skäl att pröva överklagandet.

Om prövningstillstånd inte meddelas står förvaltningsrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till kammarrätten varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla

1. Klagandens person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Adress och telefonnummer till klagandens arbetsplats ska också anges samt eventuell annan adress där klaganden kan nås för delgivning. Om dessa uppgifter har lämnats tidigare i målet – och om de fortfarande är aktuella – behöver de inte uppges igen. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras, ska ändringen utan dröjsmål anmälas till kammarrätten.
2. den dom/beslut som överklagas med uppgift om förvaltningsrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet,
3. de skäl som klaganden anger till stöd för en begäran om prövningstillstånd,
4. den ändring av förvaltningsrättens dom/beslut som klaganden vill få till stånd,
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.

Adressen till förvaltningsrätten framgår av domen/beslutet.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Den som vill överklaga kammarrättens avgörande ska skriva till Högsta förvaltningsdomstolen. Skrivelsen ställs alltså till Högsta förvaltningsdomstolen *men ska skickas eller lämnas till kammarrätten*.

Överklagandet ska ha kommit in till kammarrätten *inom tre veckor* från den dag då klaganden fick del av beslutet. Om beslutet har meddelats vid en muntlig förhandling, eller det vid en sådan förhandling har angetts när beslutet kommer att meddelas, ska dock överklagandet ha kommit in inom tre veckor från den dag domstolens beslut meddelades. Tiden för överklagande för det allmänna räknas dock från den dag beslutet meddelades.

Om sista dagen för överklagande infaller på en lördag, söndag eller helgdag, midsommar-, jul- eller nyårsafton, räcker det att skrivelsen kommer in nästa vardag.

För att ett överklagande ska kunna tas upp i Högsta förvaltningsdomstolen krävs att *prövningstillstånd* meddelas. Högsta förvaltningsdomstolen lämnar prövningstillstånd om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att målets utgång i kammarrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Om prövningstillstånd inte meddelas står kammarrättens beslut fast. Det är därför viktigt att det klart och tydligt framgår av överklagandet till Högsta förvaltningsdomstolen varför man anser att prövningstillstånd bör meddelas.

Skrivelsen med överklagande ska innehålla följande uppgifter;

1. den klagandes namn, person-/organisationsnummer, postadress, e-postadress och telefonnummer till bostaden och mobiltelefon. Dessutom ska adress och telefonnummer till arbetsplatsen och eventuell annan plats där klaganden kan nås för delgivning lämnas om dessa uppgifter inte tidigare uppgetts i målet. Om klaganden anlitar ombud, ska ombudets namn, postadress, e-postadress, telefonnummer till arbetsplatsen och mobiltelefonnummer anges. Om någon person- eller adressuppgift ändras är det viktigt att anmälan snarast görs till Högsta förvaltningsdomstolen
2. det beslut som överklagas med uppgift om kammarrättens namn, målnummer samt dagen för beslutet
3. de skäl som klaganden vill åberopa för sin begäran om att få prövningstillstånd
4. den ändring av kammarrättens beslut som klaganden vill få till stånd och skälen för detta
5. de bevis som klaganden vill åberopa och vad han/hon vill styrka med varje särskilt bevis.